

Poskær Stenhus - Danmarks største runddyse

Poskær-dyssens maleriske gravkammer indenfor den store randstenskæde set fra nord

I det stærkt kuperede landskab på Mols ligger stendyssen Poskær Stenhus (Se illustration 1). Den er blandt de smukkeste og mest kendte stendysser vi har i Danmark. Dyssen blev opført i bondestenalderens såkaldte Tragtbægerkultur omkring 3.300 f. Kr., og har sikkert fungeret som en fælles grav- og kultplads for områdets bopladser.

Poskær Stenhus er Danmarks største runddyse (Se illustration 2). Det som særligt imponerer er størrelsen på dyssens sten. Det store sekskantede gravkammer (Se illustration 3) består af 5 store bæresten, hvorpå der ligger en ca. 11,5 tons tung dæksten. Gravkammeret har en østvendt åbning, og af gangen hertil er der bevaret 2 oprejste gangsten udenfor gravkammerets østside. Gravkammeret ligger forskudt mod øst i en omsluttende stencirkel på ca. 13 m i diameter, som indeholder 23 af oprindeligt 24 mere end mandsstore oprejste kampesten (Se illustration 8).

Dækstenen på Poskær Stenhus er særlig bemærkelsesværdig. Undersiden imod kammeret er ligesom flere af bærestenene ganske flad (Se illustration 4). Undersøgelser har vist, at dækstenen er en såkaldt "tvillingesten". Dækstenen er halvdelen af en enorm rødlig granit-kampesten som blev "fragtet" til Danmark af isen

under sidste istid for ca. 15.000 år siden. Stenens anden og ca. 19 tons tunge halvdel er anvendt som dæksten i Grovlegård-dyssen (Se illustration 5) ca. 2 km nordøst for Poskær Stenhus. Vi ved ikke om kampestenen er kløvet ad naturlig vej via isens tryk eller frostsprængning, eller om stenen blev kløvet af mennesker. Teknologisk er der intet som forhindrer, at stenalderfolket kan have foretaget kløvningen af stenens i dens naturlige brudlinier ved brug af ild, vand og trækiler.

Poskær Stenhus (Se illustration 6) har aldrig været systematisk undersøgt gennem arkæologiske udgravninger, og med undtagelse af en enkelt sleben stenøkse kendes ingen fund eller begravelser fra dyssen. Det er usikkert, hvor meget af dyssen der oprindeligt har kunne ses. Bygge- og begravelsesskikken i dysserne og de senere jættestuer ændrer sig gennem Tragtbægerkulturen, og vi må formode at gravkammeret i Poskær stenhus oprindeligt har været i al fald delvist skjult og beskyttet af en jord- og stenopbygget høj indenfor den store randstenskæde. I gulvet af kammergangen ses en tværstillet tærskelsten (Se illustration 7), som sikkert markerer placeringen for en dør mellem gangen og kammeret. I den første beskrivelse af dyssen i 1763 omtales også en mindre randstenskæde mellem den nuværende og gravkammeret, som nu er forsvundet.

I det med undtagelsen af Bornholm ellers bjergløse Danmark har store sten altid været et eftertragtet byggemateriale. De fleste af oldtidens stendysser og jættestuer er derfor nu enten helt forsvundet eller kraftigt beskadiget af stenhugst. Poskær Stenhus er ingen undtagelse: Den manglende randsten sydøst for kammeret og den krudtsprængte sten indenfor randstenskæden vest for gravkammeret vidner om 1800-tallets stenhugst. At dyssen (Se illustration 9) er bevaret i dag skyldes sikkert kun den tidlige fredning i 1860. Nationalmuseet har siden hen restaureret dyssen to gange - i 1900 og 1943 - hvorunder flere væltede randsten er blevet genrejst.

Et sagn fortæller, at der engang boede en troldefamilie i dyssen, hvor troldekongen gratis tilbød at spinde garn for konen på den nærliggende gård, hvis hun kunne gætte hendes navn. En aften hørte bonden troldekongen synge for hendes barn, hvor hun brugte navnet "Hottetejil", men da bondekongen den følgende dag hilste troldekongen med navnet ophørte samarbejdet.

De store sten ved Poskær Stenhus har gennem tiden også givet næring til tanker om en overordnet astrologisk plan og funktion for anlægget (Se illustration 10). En typisk betragtning på sådanne store stenanlæg er, at de er anlagt i forhold til himmellegemernes vandring og stilling - særligt solens - som ved f.eks. sommer- og vintersolhverv står i stillinger i forhold til anlægget. Fra lignende anlæg i England, Skotland og Irland stråler solen f.eks. ved vintersolhverv lige ind i kammeret ved solopgang.

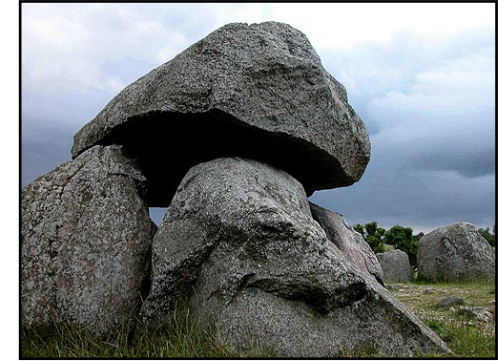
Illustr.1 Poskær Stenhus med Knebel Vig i baggrunden.

Illustr.2 Poskær Stenhus er Danmarks største runddyse.

Illustr.3 Gravkammeret med afkløvet bæresten set fra syd.

Illustr.4 Det store dyssekammer med den flade dæksten omkranses af meget store randsten..

Illustr.5 På Grovlegård-dyssen nord for Poskær Stenhus ligger den anden halvdel af den store dæksten.

Illustr.6 Poskær-dyssens gang- og gravkammer set fra øst.

Illustr.7 Tærskelstenen i gangen til dyssen.

Illustr.8 Randstenskæden og dyssen set fra nord.

Illustr.9 Efter storm kommer sol - Vinterstemning efter snestormen vinteren 2002.

Illustr.10 Poskær Stenhus i vintersol.

Adgang:

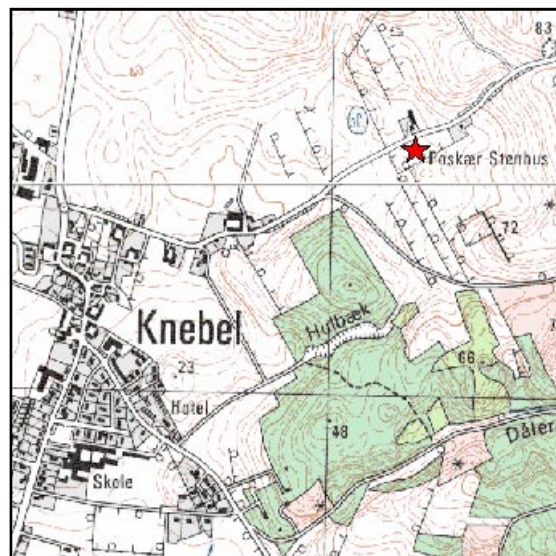

GPS-koordinater (UTM):
E 593141 N 6231415

Luffoto © COWI

Kort © KMS

I Rønne by drejes ad Kaløvej imod Ebeltoft. Efter Nappedam lystbådehavn drejes til højre ad Havhusevej imod Knebel/Vrinners. Ved ankomsten til Knebel drejes imod Agri. Dyssen ligger ret ud til vejen efter ca. 1 km kørsel. Følg grusvejen ind til højre ved P-skiltet frem til parkeringspladsen og herfra stien til dyssen.

Faciliteter:

Parkeringsplads med bord og bænke.
Informationsskilt ved stien til dyssen.

Afstand til fortidsminde: ca. 50 m.

Særlige forhold:

Parkering langs asfaltvejen er ikke tilladt grundet dårlige oversigtsforhold. Dyssen er på grund af dens lette tilgængelighed velegnet som besøgsmaal for gangbesværede og evt. handicappede med hjælper. Sti ind til Mols Bjerge udgår fra parkeringspladsen.

Litteratur:

Poskær Stenhus og astroarkæologi
<http://www.ancient-astronomy.dk/index.htm#opdagelse>

Henning Dehn Nielsen:
348 Oldtidsminder i Jylland
Turguide til Danmarks oldtid
Gyldendal 1976
ISBN: 87-01-01951-1

Mads Lidegaard:
Danske høje fra sagn og tro
Oversigt over ca. 700 danske gravhøje og høje samt deres sagn
Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck 1998
ISBN: 87-17-06754-5

P.V. Glob:
Danske Oldtidsminder
Klassisk oversigtsværk over de danske fortidsminder
Gyldendal 1967

Mads Lidegaard:
Danske sten fra sagn og tro
Oversigt over ca. 550 danske sagnsten og deres sagn
Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck 1994
ISBN: 87-17-06428-7

Carsten Henrik Bang:
Guide til Danske fortidsminder
Rigt illustreret guide til ca. 500 offentligt tilgængelige fortidsminder i Danmark
Gyldendal og Skov-og Naturstyrelsen 1994
ISBN: 87-00-17166-2

Eiler Worsøe:
Mols Bjerger
Populær gennemgang af Mols Bjerges historie og natur
Skippershoved forlag 1990
ISBN: 87-89227-20-5

Poul Henning Jensen:
Natur og Kulturguide til Århus Amt
Rigt illustreret og populær guide til Århus Amts historie, natur og seværdigheder
Århus Amt 1997
ISBN: 87-90099-19-2
www.aaa.dk/aaa/nm-publikationer.htm?ResID=95

Palle Eriksen:
Poskær Stenhus - Myter og virkelighed
Populær og rigt illustreret gennemgang af "Poskær stenhus"-dysens arkæologi og historie
Moesgård Museum 1999
ISBN: 87-87334-34-8

Karsten Kristiansen:
På tur i Djurslands fortid
Gratis turguide til udvalgte fredede fortidsminder på Djursland
Århus Amt, Natur og Miljø 3 . Udg. 2002
www.aaa.dk/aaa/nm-publikationer.htm?ResID=466

Ingrid Falktoft Andersen:
Vejviser til Danmarks Oldtid
Turguide til Danmarks oldtid
Wormianum 1994
ISBN: 87-89531-10-8